

Redesign houslí

I když se nepodíváte do dějin rukopisného písma, tušíte, že písmo má ve zdejší typografii přirozeně s plynutím času tendenci se zjednodušovat. Kaligrafické zavinily, ke kterým byly didakticky vedeny naše babičky a prababičky, se postupně s každou reformou jako nadbytečné odstraňovaly. Hodiny krasopisu se změnila na hodiny psaní. Rychlost a racionalizace pronikly i do písmových znaků. Dvojky, které jsme na vysvědčení ještě my dostávali v podobě elegantních „labutí“ se zvlněnou spodní částí, jsou dnes strohé a křídla jim zplihla. Také sedmička už nemá podivnou rokokovou ofinu a její zjev se digitalizuje.

Jinak je to s houslovým klíčem. Tento symbol zůstává od baroka neměnný, přestože děti v hudební nauce se při jeho zápisu do notového sešitu krouží jako paragafy. Ostatně i tvarově složitý právníký paragraf má anachronickou, jakoby časem netknutou podobu. Jsou oblasti, které zůstávají nějak nehybné, zavěšené v čase – inovace a soudobé trendy se jich netýkají. Složitý tvar z jiné doby k nim patří, respektuje se, odolává, má vážnost.

Můžeme-li něco považovat za vrcholně aktuální, moderní, současné, pak je to jen díky tomu, že existuje druhý pól v podobě tradičního, klasického, nadčasového, konzervativního. Moderní se pak může v kontrastu s klasickým hezky ukázat. Někteří avantgardní umělci si právě s tímto kontrastem pohrávali. A je zajímavé, že největší umělci buřiči a obrazoborci do svých kompozic či akcí různým způsobem s oblibou včleňovali klasické housle a konzervativní živou kulturu, která se ke smyčcům pojí.

Vezměme jako příklad některé obrazové kompozice z období hermetického kubismu. V době, kdy kompozice začínaly být nečitelnou směsicí šedavých skvrn a ostrých hran, si náš slavný historik umění a předvídavý sběratel Vincenc Kramář povšiml, že v abstraktní ploše jsou zachytitelná pouze „krásná S, effa a šneky houslí“. Tento vyostřený svár moderního a klasického kubistickým obrazům dodal podle Kramáře „zvlášť-

Lada Hubatová-Vacková
historička umění

O DESIGNU

Je možná inovace nástroje, který je od konce renesance téměř neměnný a který z určitých důvodů ustrnul v čase? Houslisté i houslaři váhají, konzervatismus, pěstění a úcta k starobylosti k houslím patří.

ni a nevyslovitelnou příchutí a úžasné napětí zdánlivých kontrastů“.

Američan John Cage, který se proslavil zhudebněním ticha, si na začátek svých graficky rozvolněných a záhadných partitur zapisoval tradiční houslový g-klíč. Legendární Francouz Yves Klein nechal v 60. letech své umělecké akce, v nichž obtiskoval modře impregnovaná nahá ženská těla, doprovázet monotónním zvukem smyčcového orchestru. Smyčce dodaly happeningům slavnostní obřadnost. Nebýt tohoto klasického rámce, mohl by být počínán vnímán jako příliš nekultivovaná dionýská obscénnost. Na pozadí tradiční smyčcové kultury se pěkně vyloupila Kleinova novost a navíc zaujala nejen

umělecké anarchisty, ale také konzervativnější kritiky v redingotu.

Ale co samotné housle, houslisté a houslaři? Je možný redesign houslí? Lze klasiku modernizovat? Je možná inovace nástroje, který je od konce renesance téměř neměnný a který z určitých důvodů ustrnul v čase? Houslisté i houslaři váhají, konzervatismus, pěstění a úcta k starobylosti k houslím patří. Náš úspěšný houslař Jan B. Špidlen tvrdí, že modernizace houslí je hlubší problém, který je velmi těžko řešitelný. Nový face-lift u houslí nefunguje a klasičtí hudebníci jej ani nežádají, snad s výjimkou Pavla Šporcla. Staré, původní housle jsou dosud velmi dobré. Jsou „vyhrané“ a jejich zvuku se dá těžko konkurovat. Pokusy o inovace k žádnému výraznému zlepšení nevedly, nejlepších výsledků se podle Špidlena dosahuje při dodržování staré koncepce. Další příčinou jakési stylové „fossilizace“ houslí je skutečnost, že staré nástroje jsou součástí velkého obchodního koloběhu; obchodníci podporují konzervativní neměnnou tradici a legendarizaci starých mistrů. Amati, Stradivari, Guarneri, Montagnana, Ruggieri, Bergonzi a mnoho dalších jsou stále nedosažitelné vzory, o nichž je napsáno mnoho knih a jejichž housle jsou na plakátech. Tyhle staré nástroje jsou nejdražší a nejžádanější, a proto se nově dělají podle nich.

Přesto je Špidlen přesvědčen, že by nějaký vývoj existovat měl. Myslí si, že by se nástroj neměl zastavit u Stradivariho. A přesto se mantinely možnosti redesignu nástroje postupně zužují jen na detailní úpravy. Houslař si je vědom, že tradice spjatá s kulturou klasické hudby má nepochybnou kvalitu. Ale v určitém okamžiku se může přílišné pěstování tradice stát neopodstatněným: „Na koncertě se všichni tváří jako před sto lety, mám chuť do toho šfoulat,“ říká Špidlen. Pro Pavla Šporcla vyřešil modré housle s výrazně prostorově plastickým šnekem, kterými testoval, nakolik se dá tabu neměnné klasické ikony pokoušet. Ale obecně: redesign dřevěných houslí s barvou cremonskeho laku? Určitě ne. Ctěme v čase prchavých mód oblastí, kde čas překvapivě ustrnul.

Autorka přednáší na Vysoké škole umělecko-průmyslové

Antonius Stradiarius Cremonensis, 1729 – slavné stradivárky se staly vzorem Špidlenům a mnoha dalším houslařům

Georges Braque, Housle a klarinet, 1912, NG v Praze

Repro: Vincenc Kramář; od starých mistrů k Picassovi, Praha 2001

Jan B. Špidlen, op. 58 (Amiata), 2005, modré housle pro Pavla Šporcla

Yves Klein, Antropometrie a symfonie, 1960

Repro: Yves Klein, Paris 2007

Foto: LN - Radana Kalkovská